

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АНАЛІЗ ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ ПРОГРАМ

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

АНАЛІЗ ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ ПРОГРАМ

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ОНП КНУ імені Тараса Шевченка (2018 р.), ОНП НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» (2018 р.), ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі ХНУ імені В.Н. Каразіна зі спеціальності філологія, спеціалізації українська мова, російська мова, українська література, російська література, германські мови, література зарубіжних країн, перекладознавство (2016 р.) були розроблені проектними групами відповідних ЗВО.

Варто зазначити, що всі розглядувані ОНП були укладені відповідно до вимог «Національної рамки кваліфікацій», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 1341 від 23 листопада 2011 р. (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України № 509 від 12 червня 2019 р.), «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти», ухвалених на Міністерській конференції 14-15 травня 2015 року, Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року №1556-УП; «Критеріїв оцінювання якості освітньої програми», наведених у додатку до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого Наказом Міністерства освіти науки України № 977 від 11 липня 2019 року, інших документах Міністерства освіти науки України і Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

В усіх аналізованих ОНП вказані *мета* та *сформульовані цілі*, які дозволяють зрозуміти, в чому полягають особливості цих програм, визначити їх цінність і простежити зорієнтованість на подальшу розбудову та вдосконалення системи вищої освіти України в частині підготовки висококваліфікованих, конкурентноспроможних, інтегрованих у європейський і світовий науково-освітній простір фахівців ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Сильними сторонами розглядуваних ОНП є розширення цільової аудиторії цих програм, зважаючи на загальну ситуацію зміни світових трендів ринку праці. Так, серед цілей ОНП пріоритет віддано не лише підготовці висококваліфікованого фахівця, здатного до самостійної науково-дослідницької, науково-організаційної, педагогічно-організаційної та практичної діяльності (ОНП КНУ імені Тараса Шевченка), але й здатного до самостійної організаційно-управлінської (НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського») та для здійснення консультування в сфері науки, освіти, культури, державного управління та діяльності недержавних організацій (ХНУ ім. В.Н. Каразіна).

Разом з тим, не завжди чітко розмежовується мета, цілі та завдання ОНП. У результаті порівняння основних векторів досягнення запланованих цілей, зазначених у розглядуваних ОНП, було зміщено акцент основних цілей і завдань ОНП «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство» для підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки в КНЛУ. Так, цілями ОНП є переосмислення наявних і продукування нових ідей та створення нових комплексних знань із загальнофілологічних дисциплін (мовознавства, літературознавства, перекладознавства) із можливістю вибору широкого спектру мов (23 іноземні мови) та участі в програмах академічної мобільності, які реалізуються в КНЛУ спільно з міжнародними закладами-партнерами. З-поміж основних завдань ОНП виокремлено: формування системного наукового і культурного світогляду дослідника-філолога з використанням інноваційних методів і технологій в освітньо-науковому процесі; виховання професійної етики і корпоративної культури у здобувачів ступеня доктора філософії; набуття компетентностей для комплексного розв'язання проблем на всіх етапах професійної діяльності.

В усіх аналізованих ОНП задекларовано, що вони надають можливість здобувачам вищої освіти досягти результатів навчання, що відповідають вимогам Національної рамки кваліфікацій для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

У цьому сенсі, варто відзначити, що в ОНП «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство» деталізовано та конкретизовано таку «здатність особи розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності», що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань із загальнофілологічних дисциплін (мовознавства, теорії літератури, перекладознавства, семіотики), історії їх становлення і розвитку, сучасного стану й актуальних проблем, новітніх наукових парадигм і методології філологічних досліджень (мовознавчих, літературознавчих, перекладознавчих).

Проаналізувавши обсяг усіх розглядуваних ОНП, зауважимо, що загалом, усі ОНП та освітні компоненти (обсяг від 30 до 40 кредитів ЄКТС) як складники цих ОНП відповідають вимогам законодавства щодо навчального навантаження для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Освітньо-наукова програма «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство» складається з *освітньої та наукової складових* і становить 58 кредитів ЄКТС, що демонструє її відмінність від аналогічних ОНП і посилює конкурентноспроможність поряд із вітчизняними аналогами, оскільки саме такий обсяг уможливорює формування у здобувачів вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем *професійних* (як загальних, так і фахових) *компетентностей*, необхідних для інноваційної науково-дослідницької і викладацької діяльності в галузях лінгвістики, літературознавства й перекладознавства. Відповідно до НРК і Методичних рекомендацій НАЗЯВО щодо акредитації ОНП, у тому числі пункту 27

Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук (затверджений Постановою КМУ №261 від 23.03.2016), ця ОНП, обсягом у 58 кредитів ЄКТС, уповні забезпечує оволодіння аспірантами *загальнонауковими (філософськими) компетентностями*, які спрямовані на формування системного наукового світогляду, професійної етики, у тому числі практики дотримання академічної доброчесності, загального культурного світогляду (обсяг цієї освітньої складової становить не менше 4-6 кредитів ЄКТС); *універсальними навичками дослідника*, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності тощо (обсяг цієї освітньої складової становить не менше 6 кредитів ЄКТС); *мовними компетентностями*, достатніми для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іноземних наукових текстів з відповідної спеціальності (обсяг складової становить 6-8 кредитів); *глибинними знаннями зі спеціальності* (групи спеціальностей), за якою (якими) аспірант (ад'юнкт) проводить дослідження, зокрема йдеться про засвоєння основних концепцій; розуміння теоретичних і практичних проблем історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку (обсяг цієї освітньої складової становить не менше 12 кредитів ЄКТС).

При цьому, в ОНП «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство» враховано рекомендацію НАЗЯВО, що до навчальних планів повинні бути включені *дисципліни за спеціальністю*, а також такі, що *забезпечують методологічні та викладацькі компетентності* аспірантів. Не обов'язково, щоб всі дисципліни блоку курсів зі спеціальності напряму відповідали напрямові досліджень кожного аспіранта, який проходить підготовку за цією ОП, але хоча б одна дисципліна повинна відповідати тематиці (напрямові) для того, щоб надати аспіранту відповідну освітню підтримку його науковому дослідженню.

Таким чином, унікальність і конкурентноспроможність цієї ОНП полягає також і в тому, що вона гармонійно і послідовно, в межах заявленої кількості кредитів ЄКТС, уможлиблює формування у здобувачів ступеня доктора філософії загальнонаукових, дослідницьких й фахових компетентностей для продукування нових знань у філології, дозволяє забезпечити професійний і особистісний розвиток філолога, інтегрованого в мультилінгвальний світовий освітньо-науковий та академічний простір і здатного 1) комплексно розв'язувати проблеми в мовознавстві, літературознавстві й перекладознавстві; 2) здійснювати самостійну науково-дослідницьку й педагогічно-організаційну діяльність у закладах вищої освіти і наукових установах; 3) підготувати власне наукове дослідження з філології з публічним його захистом, результати якого мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення. ОНП включає

навчальні дисципліни «Філософія науки і методологія гуманітарного пізнання», «Академічне письмо і риторика наукового спілкування англійською мовою», «Світоглядні засади формування культури української наукової мови», «Сучасний менеджмент наукових проєктів», «ІТ в практиці наукових досліджень», «Комерціалізація інтелектуальної власності та трансфер технологій», «Етика і психологія професійної комунікації», «Сучасні теорії і практики філологічної науки», «Історія структуралізму: від антропології до мистецтва перекладу», «Тренінг універсальних навичок дослідника-філолога: презентація наукових результатів», «Термінологічний апарат філологічної науки», що забезпечують формування компетентностей у викладача та дослідника, власне науковця нової генерації, інтегрованого в мультилінгвальний європейський і світовий науково-освітній простір, здатного розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності із залученням різноманіття мов, мотивованого до постійного саморозвитку і самовдосконалення.

Наслідуючи та розвиваючи найкращі практики розглянутих ОНП у частині забезпечення можливості аспірантам *формування власної індивідуальної траєкторії навчання*, зазначимо, що в ОНП «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство» чітко прописано і передбачено таку можливість через індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін в обсязі, передбаченому законодавством. Вибіркова частина освітньої складової містить професійно орієнтовані дисципліни, перелік яких визначають особливості спеціальності 035 Філологія, наукових шкіл, потреби ринку праці у фахівцях певної спеціальності, вимоги працедавців тощо, та дисципліни за вибором аспірантів (здобувачів), які обираються з урахуванням напрямку дисертаційного дослідження аспіранта (здобувача), його індивідуальних професійних та наукових потреб. Дисципліни за вибором аспіранта становлять 15 кредитів ЄКТС (26% від загального обсягу освітньої складової ОНП).

У результаті вивчення ОНП КНУ імені Тараса Шевченка (2018 р.), ОНП НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» (2018 р.), ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі ХНУ імені В.Н. Каразіна зі спеціальності філологія, спеціалізації українська мова, російська мова, українська література, російська література, германські мови, література зарубіжних країн, перекладознавство (2016 р.), було також виявлено, що *форми та методи навчання і викладання* сприяють досягненню заявлених у цих ОНП цілей і ПРН, а також відповідають вимогам проблемно-орієнтованого навчання з акцентом на самонавчання (ОНП КНУ імені Тараса Шевченка), навчання з набуттям компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у професійній галузі (ОНП НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»), проблемно-орієнтованому стилю викладання та викладання, заснованому на дослідженні (ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі ХНУ імені В.Н. Каразіна зі

спеціальності філологія, спеціалізації українська мова, російська мова, українська література, російська література, германські мови, література зарубіжних країн, перекладознавство). У цьому сенсі, ОНП «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство» пропонує здобувачам вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем *особистісно-орієнтоване навчання*, центроване на здобувачеві, що цілком природно поєднує в собі проблемно-орієнтоване навчання (ОНП КНУ імені Тараса Шевченка), інтегрує ініціативне самонавчання (ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі ХНУ імені В.Н. Каразіна зі спеціальності філологія, спеціалізації українська мова, російська мова, українська література, російська література, германські мови, література зарубіжних країн, перекладознавство) та фокусування на задачах для самостійної практичної підготовки (ОНП НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»), з елементами *студентоцентрованого підходу* (індивідуальні та групові форми навчання; лекції, семінари), із гарантуванням здобувачам *дотримання принципів академічної свободи* (особистісно-орієнтований тип навчання, самостійна робота, консультації з науковим керівником під час написання наукової роботи).

Іншою прикметною відмінністю ОНП «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство», що засвідчує також і її конкурентноспроможність і актуальність, є те, що КНЛУ послідовно дотримується визначених ним *процедур розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду* ОНП. Здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених залучені до процесу періодичного перегляду ОНП та інших процедур забезпечення її якості як партнери. Позиція здобувачів вищої освіти береться до уваги під час перегляду освітньо-наукової програми.